

משה חיים פלח

בשיטת רבנו תם בדינא דקדם סכך כשר

נראו לי דצריהם דתניא בצרייתא צכוכות תשבו ולא צכוכה שתחת הסוכה ולא צכוכה שתחת האילן קתני תחת האילן דומיא דתחת הסוכה כשם שסוכה תחת הסוכה התחתונה קודמת לעליונה שכן הוא דרך בנין כך סוכה שתחת האילן ואף על פי שקדמה סוכה לאילן פסולה ואם איתנהו לדצרי החכמים הללו שאין הסוכה נפסלת אחר כשרותה צמה שיצנה על גבה או שידלה עליה לא לישתמיט ר' ירמיה לאשמועינן פעמים שהתחתונה כשרה ועליונה פסולה כגון שקדמה התחתונה לעליונה והא דאזילטריכא ליה טובא לאשמועינן אלא לאו ש"מ סוכה שתחת האילן וסוכה שתחת הסוכה ותחת הסדין אין קדימתן מועיל כלום עכ"ל, וצ"ב שיטת רבנו תם.

ומדברי המאירי כשם ר"ת נראה דא"נ לא פסלינן סוכה שתחת הסוכה אלא היכא דקדמה העליונה, וז"ל אחרוני הרבנים^ה הכשירוה אף צלל האילן מרובה מחמתו שכל שנעשית הסוכה כשרה אינה נפסלת עוד בצכך שני ונשתקע הדבר שהרי סוכה תחת סוכה ודאי תחתונה קודמת ואעפ"כ נפסלה כשנעשית העליונה עליה אלא שהם מפרשים שעשה הסוכה גבוהה ואחר כך סיכך באמצעיתה והדברים מתמיהים עכ"ל, ויעוין עוד צפירוש רבנו אברהם מן ההר (לקמן י"א) איכא מאן דמפרש פירס עליה סדין מפני החמה, שהיתה חממה מרובה מזילתה, אבל סוכה העשויה כהלכתה שוב אין סכך פסול פוסלתה, וקאמרי דה"ה א"ס הסוכה קדמה לאילן דכשירה, והיינו דתנן הדלה עליה את הגפן וסיכך על גבן, טעמא דהדלה ואחר כך סיכך אבל סיכך ואחר כך הדלה כשירה, וסוכה על גבי סוכה לא משכחת לה דפסולה אלא כשעשה העליונה תחילה ואחר כך סיכך באמצעיתה, וקשיא ליה ר' ירמיה אמאי לא אשמועינן הכי, ומתרצי דמילתא פשיטא הוא ולא איצטריך לאשמועינן הא מילתא, וכל זה הבל כו' עכ"ל, אך הראשונים נקטי צפשיטות דצכוכה תחת הסוכה ודאי פסלינן אף דקדמה התחתונה.

ובתבו האחרו' (יעוין בחזו"א ס"י קנ"ט"ו) דע"כ מודה רבנו תם היכא דצ' הסככים מופלגים זה מזה, דאף דקדם הסכך הכשר פסולה, ולא הכשיר רבנו תם אלא היכא דליכא הפלגה בין זה לזה, וכגון סדין, אך צריך ביאור גדר הך חילוקא [ועוד צידדו

העושה סוכתו תחת האילן כאלו עשאה בתוך הצית סוכה על גבי סוכה העליונה כשרה והתחתונה פסולה כו', ולקמן (י"א) פירס עליה סדין מפני החמה או תחתיה מפני הנשר או שפירס על גבי הקינוף פסולה, וכתבו תוס' שם צ"ב רבנו תם דמפני החמה היינו דוקא כגון דהחמה מייצשת הסכך ומתוך כך היתה נעשית חממה מרובה, וכן מפני הנשר היינו דא"ס היו העלין נושרין היתה נעשית חממה מרובה והסדין מונען מליפול, וכיון דהסדין גורם שעל ידו צילתה מרובה מחממה פסול (וכע"ז הביאו צ"ב הגאונים).

והראשונים הוסיפו צ"ב רבנו תם, דהיינו דוקא היכא דקדמה הסוכה הכשרה, דשוב אינה נפסלת בצכך פסול, אך היכא דקדם הסכך הפסול מודה רבנו תם דפסולה (וכן ביאר המהרש"א לק' שם צ"ד' תוס' יעו"ש) וצריך ביאור גדר הך דינא.

עוד צריך ביאור גדר דינא דמפני החמה ומפני הנשר, דכל היכא דהסדין מונע ייבוש ונשירת הסכך מודה ר"ת דפסולה, דהא הוי גרמא בעלמא, ולשון רבנו תם בצ"ב הישר (ס"י ש"ד) הכי תפרש המשנה פרס עליה סדין מפני החמה וצכך מתקיים צילתה מרובה מחממה שלא תמעטנו חמה או תחתיה פרס סדין כדי שלא ינשרו עליו ותהי חממה מרובה מזילתה ולולי סדין שמעמיד העלין פסול מעתה דדבר המקבל טומאה מעמיד, וכן צריך לפרש גמרא המשנה זו לא שנו אלא מפני הנשר דדבר המקבל טומאה מעמיד הכל של סכך כשר אבל לנאותה כשרה עכ"ל, ולפ"ר משמע דהוי מדין מעמיד דדבר המקבל טומאה, אך כבר תמנהו דהא הוי פלוגתא דתנאי ואמוראי לקמן (כ"א ז) והיאך תתפרש הך מתני' למאן דמכשיר מעמיד דדבר המקבל טומאה [ועוד דצדין מעמיד דהתם מצינו דוקא דמעמידו ממש, אך הכא צמונע מן החמה לייבוש, הא הוי כמבצירי ארי בעלמא].

והנה בעל המאור הביא שיטת רבנו תם, ותמה דהא צכוכה שתחת הסוכה פסלינן בכל גוונא, וז"ל בעל המאור, א"ס היתה צילתו של האילן מרובה מחמתו אין קדימת הסכך הכשר ולא החיצוט מועיל כלום, בין שסיכך ע"ג האילן בין שסיכך תחתיו דהיא ליה סוכה שתחת האילן ורחמנא פסלה וכ"ש אילן שתחת הסוכה, ושמעתי משם חכמי הדור שהכשירו אף צ"ב ולא

* בינוי לרבנו תם [ואף דרוצ פעמים מכנהו גדולי הרבנים, מ"מ פעמים רבות מציאו צ"ב אחרוני הרבנים, ויתכן דהדבר תלוי במקור הדברים צ"ב (השגות הראב"ד מ"ד מכוונות במאירי גדולי המגיהים ופירושו גדולי המפרשים)].

יקרא סיכוך אלא אם כן יש לו חלל תחתיו עשרה טפחים דכתיב והיו הכרוצים כו' עכ"ל, ויעוין עוד במאירי שם.

וחזינו דלא חשיב סכך אלא במסכך על גובה עשרה, ומעתה נראה דזהו גדר דינא דלסוכה תחת הסוכה בעינן גובה י' טפחים, דיסוד הדין ל"ה משום הכשר סוכה, אלא הוי גילוי מילתא בעלמא דזוהי מיקרי סכך, ומהאי טעמא אף בסוכה שתחת האילן שייך הך שיעורא.

ומעתה נראה, דכל סברת ר"ת, דכל דקדם הסכך הכשר תו לא מיפסלא, ונתבאר דהיינו טעמא משום דכל דהך מקום כבר מסוכך ועומד, לא חייל שם סכך על הסכך השני, היינו דוקא היכא דאינו מופלגין זה מזה, אך היכא דהן מופלגין זה מזה, הרי כלפי המקום שבין צ' הסככים, הסכך העליון אינו המסכך לצדו, וע"כ חייל עליה שם סכך, וכיון דחייל עליה שם סכך, שוב הרי הוא פוסל את הסוכה שתחתיו [וי"ל דאף מ"ד דשיעור פסול סוכה תחת הסוכה בטפח או בד' טפחים מודה בעיקר הדבר, אלא דסברי דשיעורא ד' טפחים ל"ה בשם סכך אלא הוי דין במחילות גרידא או בשם דירה, אך לשם סכך סגי בטפח או בד' טפחים].

אולם הנה סתימת הראשונים בשם ר"ת משמע לכאורה דכל דקדם הסכך הכשר לעולם אינה נפסלת, ואף בגוונא דהסכך העליון מופלג, וקשה מסוכה שתחת הסוכה [והאחרו] דהיינו דוקא בסוכה כשרה, וז"ל גדר הדברים].

ולכאור' יתכן לדון, עפמשנ"ת דיסוד דינא דרצנו תם דקדם הכשר פסול היינו משום דכל דהמקום מסוכך כבר, לא חייל שם סכך על הסכך האחרון, ומעתה יש לומר דהיינו דוקא היכא דלא ניתן לשם סכך וכל, אך היכא דנתנו להדיא לשם סכך, שפיר חייל עליה שם סכך, ולהכי בסוכה שתחת הסוכה, דנעשית העליונה להדיא לשם כל, מודה רצנו תם דפסולה.

(יעוין בחזו"א שם) דדוקא בסוכה כשרה פסלינן אף דקדמה הסוכה הכשרה, וגזייה"כ הוא בסוכה תחת סוכה כשרה, וז"ל גדר הדברים].

עוד ז"ל, דהנה מדברי המהרש"א (א) מצואר דלשמואל דסבר דסוכה תחת סוכה בעי' גובה י' טפחים דכהכשרה כך פסולה, ה"ה בסוכה שתחת האילן, בעי דיהא האילן גובה י' טפחים (אי איתין למיפסל מדינא דתרי סככים) וז"ל דצאילן דל"ה סוכה כלל, מאי שייך שיעורא ד' טפחים דהוי הכשר סוכה (ויעוין באחרו' דנחלקו אי בעינן דפנות, ומד' המהרש"א מצואר דודאי לא בעי').

ונראה צביאור עיקר חידושה דרצנו תם, דכל דקדם הסכך הכשר שוב אינה נפסלת בסכך פסול, דכל דהך מקום כבר מסוכך ועומד, לא חייל שם "סכך" על הסכך הנוסף, וממילא לא הויא בכלל סוכה שתחת הסוכה, דרק הסכך הראשון אינו הסכך.

ובזה יש לבאר הא דהיכא דננרך הסכך הפסול להעמיד את הסכך הכשר שלא ייבש או יישור פסולה, דיש לומר דצבה"ג כיון דאין לסכך הכשר קיום בלא הסכך הפסול, ע"כ חייל שם סכך אף על הסכך הפסול.

ומעתה יש לבאר הא דמודה רצנו תם צ' סככים מופלגים, דפסולה אף דהסכך הכשר קדם, דהנה לעיל (הצ) ילפי' דשיעור סוכה י' טפחים מקרא דכרוצים דסוככים בכנפיהם על הכפורת דקרייה רחמנא סככה למעלה מי', ויעוין בריטב"א (ב) א) דביאר גדר הך דינא וז"ל דלא חשיב סכך בשאין חלל תחתיו עשרה טפחים כדאיתא בגמרא עכ"ל, וכן הוא בפירוש הר"י מלוניל שם וז"ל שאינה גובהה עשרה טפחים פסולה לפי שלא